

DE TWEELIEDIGHEID VAN ZINNEN

Noot

De term 'gezegde' wordt niet langer aangeleerd.

Doelen

- Vaststellen dat in een zin iemand iets doet.
- Omschrijven wat er over iets of iemand wordt gezegd.
- Zinnen aanvullen met een geschikt onderwerp.

Materiaal

- Werkblad 44-45
- Fragment uit 'Misschien wisten zij alles' (Toon Tellegen)
- Enkele strips, kranten, tijdschriften

Lesverloop

1 Introductie – Motivatie

Bijlage – Fragment uit *Misschien wisten zij alles. 313 verhalen over de eekhoorn en andere dieren van T. Tellegen*

Korte inhoud: Het verhaal gaat over de mier en de eekhoorn. Zij wandelen door het bos en stuiten op een muurtje. Eekhoorn wil er omheen lopen, maar mier wil er koste wat kost over raken. Mier probeert een ladder te maken, probeert zichzelf erover te slingeren, ... maar niets lukt. Als eekhoorn hem in de late namiddag naar huis zeult, fantaseert mier al hoe hij het muurtje de volgende dag zal aanpakken.

Lees de tekst over de mier en de eekhoorn expressief voor.

Bespreek nadien kort de inhoud van het verhaal: Over wie gaat het verhaal? Waarover gaat het verhaal? Wat gebeurt er? Wat doet de mier allemaal? Wat vindt eekhoorn hiervan? ...

2 Kern

2.1 Klassikale inoefening

Schrijf de volgende zin (uit de tekst) op het bord: De eekhoorn tilde de mier op.

Vraag: '**Wie** doet iets?' (de eekhoorn) Vraag vervolgens ook: '**Wat** wordt **erover gezegd**?' (hij tilde de mier op)

Kies een kleur om het onderwerp te onderstrepen. Gebruik in de loop van het schooljaar steeds dezelfde kleur. Misschien zijn er op school afspraken gemaakt met de leerkracht van de derde graad om in elke klas dezelfde kleuren te gebruiken.

Duid met een schuin streepje ook de tweeledigheid van de zin aan:

De eekhoorn / tilde de mier op.

Doe nu hetzelfde voor de volgende zinnen:

- De mier / pakte een tak van de iep die daar stond.
- De mier / leunde zwaar op de schouder van de eekhoorn.
- Zij / duwden tegen het muurtje.

Vraag bij deze zin aan de leerlingen wie 'zij' zijn. 'Zij' verwijst hier naar de mier en de eekhoorn. Dit verwijswoord vertelt ons dus ook wie iets doet.

- Hij / lag daar bedolven onder de resten van zijn ladder.
'Hij' verwijst hier naar de mier.
- Morgen lach / ik / om dat muurtje!

Dit voorbeeld geeft aan dat het onderwerp niet steeds vooraan hoeft te staan.

Vraag nu aan de leerlingen welke twee vragen we onszelf steeds moeten stellen om een zin goed te begrijpen:

- **Wie** doet iets?
- Wat wordt erover **gezegd**?

2.2 Toepassen

Werkblad 44 – oefening 1

De leerlingen zoeken het onderwerp in de verschillende zinnen. Los de eerste twee zinnen samen met de leerlingen op. Laat ze de andere zinnen zelfstandig oplossen. Vorm eventueel een groepje van leerlingen die nog moeite hebben met de opgave, en los samen met hen de volgende zinnen op.

Bespreek nadien de zinnen klassikaal. Vertrek steeds vanuit de vraag: **Wie (of wat) doet iets?**

Onderzoek bij de bespreking ook wat erover wordt gezegd.

Snelle leerlingen krijgen twee extra zinnen.

Werkblad 44 – oefening 2

De leerlingen zoeken het onderwerp én duiden de tweeledigheid van de zinnen aan d.m.v. een schuine streep. Maak één zin klassikaal en laat ze de rest individueel oplossen. Begeleid eventueel een groepje leerlingen dat nog moeilijkheden heeft met dit soort oefeningen.

Bespreek nadien de zinnen klassikaal. Vertrek opnieuw vanuit de vraag: **Wie (of wat) doet iets?**

Vraag ook telkens: **Wat wordt erover gezegd?**

1: Snelle leerlingen krijgen twee extra zinnen.

2: De leerlingen hervormen de zin door het onderwerp een nieuwe plaats te geven in de zin.

Werkblad 45 – oefening 3

De leerlingen zoeken in deze oefening zelf een passend onderwerp voor de zin.

Laat ze deze oefening zelfstandig oplossen. Loop rond en controleer of de leerlingen met hun antwoord daadwerkelijk aangeven wie of wat iets doet.

De leerlingen vertellen wat meer bij een opgegeven onderwerp.

3 Slot

Geef de leerlingen per twee een stripverhaal, een krant of een tijdschrift. Geef hen de opdracht om voor elkaar een leuke zin te zoeken. De andere moet in de zin zoeken wie (of wat) iets doet en wat erover gezegd wordt. Daarna wisselen de rollen.

Eventueel kun je enkele zinnen aan het bord brengen.

Meenemertje

Overloop tot slot het meenemertje met de leerlingen.

Bijlage

We kunnen eromheen lopen', zei de eekhoorn.

Maar om de een of andere reden vond de mier dat niet eerlijk. Hij nam een aanloop en probeerde in één keer bovenop het muurtje te komen. Hij haalde het bijna, maar het muurtje was glad en hij gleed naar beneden.

'Au', zei hij. De eekhoorn schudde zijn hoofd.

'Geef me eens een zetje', zei de mier.

De eekhoorn tilde de mier op zodat hij boven op zijn hoofd kon staan.

'Ik ben er bijna', riep de mier.

Hij sprong, maar weer kwam hij iets te kort. Hij viel boven op de eekhoorn en samen vielen zij op de grond.

'We zouden eromheen kunnen lopen', stelde de eekhoorn opnieuw voor.

'Daar is het nu te laat voor', zei de mier. 'Dan hadden we dat meteen moeten doen.'

De eekhoorn ging op de grond zitten. De mier pakte een tak van de iep die daar stond. Hij bond de tak om zijn middel, liep zo ver mogelijk naar achteren en liet zich toen omhoog zwiepen. Met een zware dreun kwam hij tegen de bovenkant van het muurtje aan, en gleed naar beneden.

'Het scheelde niets!', riep hij opgewonden.

'Ik loop eromheen', zei de eekhoorn.

'Geen sprake van,' zei de mier. Hij sprong overeind en hield de eekhoorn tegen. 'Dat zou zonde zijn.'

De eekhoorn ging weer zitten. De mier had inmiddels talrijke bulten en schrammen, maar hij ging weer druk aan het werk. Hij timmerde een ladder van takken en doornen. Het was geen mooie ladder en hij was ook niet stevig. Toen de mier boven op de ladder stond en zijn voet al op het muurtje wilde zetten, brak de ladder en viel de mier naar beneden. Hij lag bedolven onder de resten van zijn ladder. Maar niet voor lang, want hij sprong overeind en kon de eekhoorn nog net bij zijn staart grijpen voordat hij om het muurtje heen was gelopen.

'O nee,' zei de mier. 'Dat nooit.'

Later die middag probeerde de mier nog een keer met volle vaart door het muurtje heen te lopen, en van twee boomstammen maakte hij nog een soort van wip die hem over het muurtje heen moest werpen.

Tegen de avond gingen ze naar huis. De mier leunde zwaar op de schouder van de eekhoorn. Hij vertelde dat hij die avond wel een manier zou vinden. Hij had thuis nog een boek met honderd manieren om over muurtjes te komen of anders zou hij zelf wel iets verzinnen.

'Morgen lach ik om dat muurtje', zei hij. 'Let maar op, eekhoorn!'

Toon Tellegen

ONDERWERP

Vooraf

Zoek vooraf enkele voorwerpen waarmee je vooraan in de klas een 'toonbank' kunt maken (kledingstukken, fruit, lege doosjes...). Indien mogelijk kun je speelgoedgeld en prijslabels voorzien.

Doelen

- In zinnen het onderwerp en 'wat erover gezegd wordt' herkennen
- Het onderwerp aanduiden.

Materiaal

- Werkblad 63-64
- Kopieerblad 84

Lesverloop

I Introductie – Motivatie

Maak vooraan in de klas een toonbank van een winkel. Duid een leerling aan die verkoper speelt en een leerling die iets komt kopen. Laat hen de volledige situatie spelen (begroeting, bestelling, betalen, ...). Dit is tegelijkertijd een goede spreekoefening voor de leerlingen.

Vraag daarna aan de andere leerlingen om één zin te vormen die past bij het voorgaande dialogje. Laat enkele leerlingen hun zin zeggen. Kies één zin (of een combinatie van zinnen) die je noteert op het bord. Bijvoorbeeld: Kobe koopt enkele appelsienen en een karton melk.

De verkoopster geeft het wisselgeld terug.

Laat nog enkele dialogjes spelen en noteer telkens een passende zin op het bord.

2 Kern

2.1 De tweeledigheid in zinnen

Bekijk samen de gevormde zinnen.

Voorbeeldzin:

Kobe koopt enkele appelsienen en een karton melk.

Bespreek de zin aan de hand van onderstaande vragen:

- Over wie of wat wordt er iets gezegd? Vertel de leerlingen dat we dit zinsdeel het **onderwerp** noemen. Laat een leerling het onderwerp (Kobe) in de zin met geel onderstrepen op het bord. Noteer **ond.** Onder het onderstreepte zinsdeel.
- Bekijk met de leerlingen de rest van de zin: die zegt iets over het onderwerp. Een zin bestaat dus uit een onderwerp en iets dat erover gezegd wordt.

Doe nu hetzelfde voor de andere zinnen.

2.2 Partnerwerk

Kopieerblad 84 – Een drukke winkelstraat

Geef de leerlingen per twee een kopieerblad.

Geef de leerlingen één minuut om zoveel mogelijk dingen op de prent te ontdekken. Werk eventueel met een chronometer of een time-timer. Het gebruik van een tijdslimiet kan de betrokkenheid van de leerlingen verhogen.

Overloop vervolgens klassikaal wat de verschillende partners op de prent ontdekt hebben.

Geef de partners de opdracht om vijf zinnen te vormen die iets te maken hebben met de prent. Laat de partners vervolgens hun zinnen wisselen met die van een ander duo. Laat de leerlingen het onderwerp aanduiden. Ze onderstrepen het met geel en noteren ond. eronder.

Je loopt rond en observeert. Ondersteun waar nodig. Probeer via gerichte vraagstelling de leerlingen tot het juiste antwoord te brengen. (Wie of wat doet iets?)

2.3 Individuele verwerking

Werkblad 63 – oefening 1: Onderwerp aanduiden

Overloop de oefening klassikaal. Laat de leerlingen de oefening individueel oplossen. Loop rond en stuur bij waar nodig. Bespreek nadien nog enkele oefeningen klassikaal, besteed hierbij vooral aandacht aan zinnen waarbij het onderwerp niet vooraan staat en waarbij het onderwerp uit meerdere woorden bestaat.

Werkblad 63 – oefening 2: Een passend onderwerp zoeken

Overloop de oefening klassikaal. Laat de leerlingen de oefening individueel oplossen. Laat nadien enkele leerlingen hun gevormde zinnen lezen.

Een passend onderwerp zoeken dat bestaat uit meerdere woorden.

Werkblad 64 – oefening 3: Schrijf iets over je onderwerp

Overloop de oefening klassikaal. Laat de leerlingen de oefening individueel oplossen. Laat nadien enkele leerlingen hun gevormde zinnen lezen.

Werkblad 64 – oefening 4: Zinnen omvormen

De leerlingen herschrijven de zin zodat het onderwerp niet meer vooraan staat.

3 Slot

Vorm klassikaal zinnen met de leerlingen. Laat één leerling starten met een onderwerp. De volgende leerling vult aan iets dat over het onderwerp wordt gezegd. Probeer steeds langere zinnen te bouwen.

Meenemertje

Overloop tot slot het meenemertje met de leerlingen.

EVALUATIE EN REMEDIËRING

Doelen

- In zinnen woorden of woordgroepen substitueren
- Het onderwerp aanduiden
- De persoonsvorm aanduiden
- Een zin bouwen met een gegeven onderwerp
- Teksten in verhaal- en gedichtvorm die bij elkaar horen met elkaar verbinden
- De kenmerken van een tekst in dichtvorm onderscheiden

Materiaal

- Kopieerblad 98-99-100
- Kopieerblad 104 (klassikale foutenanalyse)
- Kopieerblad 77 (individuele foutenanalyse)

Toelichting

Deze toets evalueert vooral de geziene leerinhouden over het onderwerp en de persoonsvorm. Ook evalueert de toets in hoeverre leerlingen vertrouwd zijn met het omzetten van teksten in verhaal- en gedichtvorm.

Onmiddellijk na de toets kun je de opgaven bespreken.

De verwerking van de resultaten kan op twee manieren:

- een klassikale foutenanalyse
- de individuele prestatielijst, die kan aangevuld worden met opmerkingen

Sleutel

- 1 Sien – leest elke avond een hoofdstuk uit haar leesboek.
De verwarming – brandt sinds gisteren bij ons thuis.
Oma en opa – komen zaterdag bij ons op bezoek.
- 2 klim – slapen
- 3 Meerdere antwoorden mogelijk.
- 4 Meerdere antwoorden mogelijk.
- 5 Maakt mama vanavond mijn lievelingsgerecht klaar?
Speelt Pieter verstoppertje in zijn kamp?
Komt mijn hondje kwispelend aangelopen?
- 6 gaat – tekenen
- 7 A2 – B3 – C1
- 8 Korte zinnen – even denken waarover het gaat – woorden die een verhaal vertellen.

Waardering

Oefening 1:	3 punten
Oefening 2:	2 punten
Oefening 3:	2 punten
Oefening 4:	2 punten
Oefening 5:	3 punten
Oefening 6:	2 punten
Oefening 7:	3 punten
Oefening 8:	3 punten

Totaal: 20 punten

Spellingfouten worden niet aangerekend.

Remediëring

Bezorg de verbeterde toets terug aan de leerlingen. Geef ze even tijd om hun eigen fouten te bekijken. Stimuleer ze om de oorzaak te vinden. Loop ondertussen rond en bespreek de gemaakte fouten met de leerlingen.

Je kunt hierbij je gemaakte observaties tijdens de toets gebruiken als achtergrondinformatie.

Remediëringsoefeningen

Oefening 1, 2, 3 en 4: Het onderwerp

Laat leerlingen een concrete handeling uitvoeren. Laat de andere leerlingen verwoorden wat de leerling deed. Bijvoorbeeld: Jan opent het raam, Fien kruipt onder de bank, ... Noteer de zinnen op het bord. Vraag telkens wie iets doet. Benoem dit als het onderwerp en onderstreep dit op het bord in het geel. Vraag ook wat die personen doen.

Laat vervolgens twee leerlingen dezelfde opdracht uitvoeren. Laat de andere leerlingen nu verwoorden wat deze leerlingen deden. Bijvoorbeeld: Pieter en Sam openen het raam, zij kruipen onder de bank, ... Noteer deze zinnen naast de bijbehorende zin uit de vorige oefening. Vraag aan de leerlingen wat het verschil is: het onderwerp is anders en hierdoor verandert ook de persoonsvorm.

Noteer nu onderstaande zinnen op het bord. Laat de leerlingen deze overschrijven op een blaadje. Laat de leerlingen vervolgens individueel in deze zinnen het onderwerp aanduiden. Loop rond en controleer voornamelijk bij de leerlingen die veel fouten maakten op de toets. Observeer hoe ze aan de oefening beginnen. Los de oefening, indien nodig, samen met hen op door de wie- of wat-vraag te stellen.

Zinnen:

- Renaat fietst door de modder. (ond.: Renaat)
- De hond blaft naar de man. (ond.: de hond)
- Tine en Katrien gaan naar een feestje. (ond.: Tine en Katrien)
- Het kamp is verstopt met takken en bladeren. (ond.: het kamp)

Oefening 5 en 6: De persoonsvorm

Laat de leerlingen verwoorden hoe ze de persoonsvorm kunnen vinden: door een ja/nee-vraag te maken van de zin. De persoonsvorm staat dan vooraan.

Noteer volgende zinnen op het bord:

- Ik ga elk weekend op bezoek bij mijn oma. (persoonsvorm: ik)
- Zus en ik bouwen een kamp in de tuin. (persoonsvorm: zus en ik)

Laat de leerlingen een ja/nee-vraag vormen. Vraag hen wat het eerste woord is: benoem dit als de persoonsvorm en omcirkel deze op het bord.

Laat de leerlingen nu zelf de persoonsvorm zoeken in de zinnen uit de vorige remediëringsoefening.

Oefening 7 en 8: Tekstsoorten vergelijken

Lees het volgende gedicht voor aan de leerlingen. Eventueel kun je het ook vooraf op de achterflap van het bord noteren en de leerlingen laten meelesen.

Vraag hen welk soort tekst dit volgens hen is (een gedicht). Laat de leerlingen even vertellen waarover het gedicht gaat. Vraag waarom dit volgens hen een gedicht is: korte zinnen, je moet even nadenken over de inhoud, ...